Пише: Владислав Б. Сотировић
недеља, 06 септембар 2009 20:59

Да победник пише званичну повест добро је позната чињеница као и да се баш таква званична повест учи у оквирима званичног државно-политичког система. Познато је такође и да у многим друштвено-политичким системима, без обзира колико су они (не)демократски, критика званичне историографије не само да није пожељна него је и експлицитно забрањена конкретним законодавством, нпр. законима „о заштити лика и дела“ одређених другова. Да су у Другом светском рату победили нпр. нацисти данас би читава Европа обележавала почетак тог рата не 1. септембра већ 3. септембра (1939. г.), тј. не када је Хитлер напао Пољску (што и није почетак никаквог ни европског а камоли светског рата) већ када су Француска и Британија објавиле рат Немачкој због немачког напада на Пољску (зашто та иста Француска и Британија нису објавиле рат из истог разлога и СССР-у након 17. септембра остаје необјашњено од стране победничке историографије). Исто тако, уколико би у будућности дошло до захлађења пољско-литванских односа у школским уџбеницима у Пољској бисмо вероватно читали да су тог септембра 1939. г. три а не две државе извршиле агресију и окупацију Пољске: Немачка, СССР и Литванија (ова последња је наиме без објаве рата Пољској, исто као и претходне две, умарширала у град Виљнус и анектирала га).

Познато је исто тако да у многим случајевима победник пише повест користећи методологију „позитивне селекције“ архивске грађе и других повесних извора, тј. бирајући само она документа која „терају воду на његову воденицу“. Ипак, далеко су ређи случајеви, бар у цивилизованијим деловима света, да се не само пише режимска повест већ и заговарају и званична идеологија и политика на основу веома аматерски произведених компромитујућих докумената за поражену страну – тј. докумената која није ни потребно по други пут читати да бисте схватили да се ради о обичном подметнутом архивском материјалу у виду памфлета без обзира што памфлет са материјално-техничке тачке гледишта изгледа као аутентичан. Још су ређи случајеви да се управо на тако подметнутим фалсификованим документима, које ни обичан аматер не би узео као било какав релевантан доказ, гради негативна митологија о противничкој страни која је рат изгубила. Међутим, има једна земља на брдовитом Балкану у којој су сви феномени могући. Поготово ако је режим довољно дрзак а дрскост обично произилази из моћи.

У тој „феноменалној“ земљи се пола столећа учило на свим нивоима образовног система (од првог разреда осмољетке у оквиру предмета „Познавање природе и друштва“ па до

универзитета у оквиру испитног предмета „ОНО и ДСЗ I и II“) ко се у горе већ споменутом Другом светском рату борио против окупатора а ко је био окупаторов слуга, тј. тзв. „квислиншки колаборациониста“. Ко год се аргументовано упуштао у критику овако скројене „црно-беле“ слике најновије националне повеснице бивао је окарактерисан као „контрареволуционарни елемент“ са свим друштвено-политичким последицама које оваква квалификација повлачи са собом. До које је мере фалсификовање повеснице ишло у овој земљи феномена приказаћемо документовано на једном конкретном примеру: паљењу варошице Страгара августа 1943. г.

Ова варошица се налази у срцу Шумадије подно планине Рудника (1132 м. н. в.) између Крагујевца (тридесетак километара северозападно од града Крагујевца) и Тополе а у повесном смислу је остала позната из четири разлога: 1) изнад варошице је Карађорђе подигао прву барутану у Србији која и дан данас постоји и припада Војсци Србије (мештани иначе тврде да се почетком 2000.-тих у овој барутани, тј. војном комплексу који је окружује, крио и ђенерал Ратко Младић); 2) из ове варошице је поникао и знаменити хајдучки харамбаша и каснији војвода Станоје Главаш коме је сам Карађорђе према једном запису био стари сват а и ратовали су пре устанка у истој хајдучкој дружини (Главашу је тек недавно подигнут споменик у центру варошице); 3) недалеко од варошице је у манастиру Вољавчи одржано прво заседање Карађорђевог Правитељствујушчег совјета – тј. прве владе слободне Србије; и 4) варошица је спаљена до темеља 23. августа 1943. г. – догађај о коме се није смело много причати од стране мештана након 1945. г. из једноставног разлога јер се разлози паљења варошице нису уклапали у режимски мозаик званичне догађајнице Другог светског рата на овим просторима.

За нас су овде у вези са паљењем варошице Страгара 1943. г. битне две ствари: 1) ко је запалио варошицу?; и 2) зашто је варошица запаљена? На оба ова питања очевици овог немилог догађаја имају јасне одговоре који су у потпуној корелацији са постојећим валидно-релевентним архивским повесним изворима: варошицу су запалили Немци-есесовци заједно са љотићевцима а варошица је запаљена због претходног четничког напада на тамошњу посаду и убиства немачких војника. Мора се нагласити да се сведочанства избеглих мештана који су гледали са околних брда како им куће горе тог врелог августовског дана 1943. г. по питању узрока паљевине као и самих егзекутора апсолутно подударају како са домаћим тако и са званичним немачким документима – тј. са дневним извештајем немачке команде Србије од 24. августа 1943. г. Међутим, за победничку страну у рату је након рата искрсао проблем у вези са овим догађајем не стога што су варошицу спалили Немци и љотићевци (Немцима то није био ни први ни последњи пут) већ стога што су то урадили као одмазду за четнички напад на немачку посаду у центру варошице. Дакле, чињеница која се апсолутно не уклапа у режимски „црно-бели“ мозаик званичне ратне догађајнице и што је најбитније чињеница због које, уколико угледа светлост дана, читав мозаик мора да се ређа изпочетка. У овом случају није могла да помогне ни тактика замене учесника у догађајима као што се

то радило у многим другим случајевима када су и у току рата а нарочито након њега успешно изведене четничке саботаже дрско присвајане од стране партизана, тј. њихових послератних повесничара, из простог разлога што је за време читавог рата а и дан данас читав тај крај био и остао искључиво четнички. Другим речима, оперативних партизанских формација у околини једноставно није било а постојао је и велики број живих сведока шта се стварно догодило. А догодило се укратко, на основу реконструкције повесних извора, следеће.

Равногорска Горска краљева гарда (под врховном командом Николе Калабића), тј. конкретно њена Опленачка бригада, је разоружала 21. августа 1943. г. посаду Недићеве Српске државне страже (СДС) у Страгарима и том приликом запленила ратни плен од 25 пушака и два пушкомитраљеза (Архив Народног музеја у Крагујевцу, Недићева архива, КО-IV-1651). Са методолошко-научне тачке гледишта, ради се о конкретном извештају начелника СДС у Крагујевцу, потпуковника Мирка Станковића, који је послао депешу следеће текстуалне садржине Београду 23. августа 1943. г: „*21. овог месеца око 16 часова група око 400 илегалних четника под вођством Жике Павловића и неког потпоручника Бајића упала је у Страгаре и блокирала станицу пољске страже тако да је сваки отпор био узалудан те су без борбе стражаре разоружали и однели 25 пушака са по 60 метака и два холандска митраљеза са по 5 оквира. Пет стражара прикључило се бандитима а 20 са потпоручником Кордићем вратило се са 1 пушком*
“.

Наредног дана немачка команда из Крагујевца у Страгаре шаље нову и јачу посаду од 35 судетских Немаца, Шиптара и Турака у немачким униформама, 10 припадника СДС и нешто мало припадника Љотићевог Српског добровољачког корпуса (СДК). Међутим, исте те вечери (22. августа) знатно бројнија четничка формација (Опленачка бригада и Пратећи батаљон) Горске краљеве гарде од 400 војника (исти број као и претходног дана) предвођених самим Калабићем напада и савладава и ову посаду која је била забаракадирана у зградама варошке кафане и поште. Како стоји у истом горе наведеном документу, тј. извештају крагујевачке команде СДС, овом приликом су погинули један немачки подофицир и два Шиптара са КосМета у немачким униформама, 24 немачка војника и 7 припадника СДС је заробљено док је број умаклих према овом извештају 11: „ *22. овог месеца око 21 час група ДМ од 400 под командом Калабића Николе и Жике Павловића напали одељење за обезбеђење вршаја у Страгарима. После краће борбе 1 немачки подофицир и 2 немачка војника Албанца погинули. 24 Немаца и 7 стражара СДС са потпоручником Николићем Миливојем одведени везани у правцу Рудника док су 8 Немаца и 3 стражара успели да се извуку*
“ (Архив Народног музеја у Крагујевцу, Недићева архива, КО-IV-1650).

У кратком „Прегледу догађаја у земљи“, потписаног од стране Недићевог шефа СДС,

овај догађај од 22. августа је описан нешто другачије што за нас у овом тексту у суштини није ни битно: „*После краће борбе одметници су заклали немачког подофицира и 2 немачка војника албанске народности а 21 Немца и 7 стражара заробили и везане одвели у правцу планине Рудник* ...“ (Архив Народног музеја у Крагујевцу, Недићева архива, КО-IV-1655). Можемо претпоставити са великом вероватноћом да је у случају од 21. августа фактички дошло до предаје припадника СДС без борбе поготово ако је у њеном саставу био и одређени број „легализованих четника“ али је сасвим извесно да је наредног дана (22. августа) вођена жешћа борба собзиром да су четници сада имали пред собом немачке војнике па су стога краљеви горски гардисти након овог окршаја имали мртва четири војника као и једног подофицира. Овај подофицир је био митраљезац („збројовка“) наредник Аксентије Јеринић, звани Луне, командир штабне чете, о чијој погибији постоји записано сведочанство самог Николе Калабића као очевидца у књизи „Последњи рапорт“ капетана Боривоја Тодоровића.

С обзиром да је након напада на Немце од 22. августа и погибије немачког подофицира и два Шиптара у немачким униформама (дакле формално гледано три „Немца“) као и заробљавања по бројности два одељења немачких војника „враг однео шалу“, командант Гарде Никола Калабић је послао у Крагујевац личну поруку упозорења Немцима да ће у случају слања казнене експедиције на варошицу Страгаре, тј. њеног паљења и ликвидације месног становништва, сви заробљени немачки војници (дакле њих 24) бити стрељани као одмазда на немачку одмазду. Ипак, без обзира на ово упозорење једног „бандита“ (како се и четници и партизани називају у немачким документима) есесовска немачка казнена експедиција из Крагујевца праћена припадницима СДК 23. августа до темеља пали варошицу и ликвидира све оне који нису успели да се склоне на време. Последња кућа која је спаљена на правцу према манастиру Благовештење (кућа Роксанде Грујић, девојачко презиме Арсенијевић) се налазила изнад чесме са изворском водом под багремом која и данас постоји. Мора се напоменути да су Калабићеви четници, за разлику од партизана који су били у сличним ситуацијама, видевши да је немачка казнена експедиција на путу ка Страгарима, ишли по варошици од куће до куће и позивали народ да се склони у околна брда. У тренутку паљења варошице у њој су остали само старци који нису хтели да се одвоје од кућног прага а чији животи нису спашени упркос молбама љотићеваца Немцима да се затечено становништво не стреља. По овом питању британски извештај је експлицитан: „*За одмазду Немци запалили село Страгаре 27 километара од Крагујевца, 420 кућа и побили сва мушка лица која нису била побегла* “ (WO 202/140, 12. октобар 1943. г.“ у Родољуб или издајник: случај ђенерала Михаиловића“, Хуверова архивска документација са уводним есејом Дејвида Мартина, фототипско издање, ИП „Чича“, Београд, 1990). О овим догађајима у и око варошице Страгара постоји и већ споменути дневни извештај немачке команде Србије од 24. августа 1943. г. у коме стоји следеће: „ *Препад четника (500 људи) на немачку команду. Након четворочасовне размене ватре пет мртвих полицајаца, 15 муслимана, нестало 15 есесоваца. После се четници повукли у панине, становништво се због страха иселило, потера за четницима у току, спаљено село Страгари*
“ (Архив Војноисторијског института у Београду, немачка документа из фајлова

Националног архива у Вашингтону (NAW) са америчким регистарским ознакама, сигнатура 2, 11/2, број листа 2). Калабићеви гардисти су приликом немачке потере изгубили два своја борца а како је један од њих погинуо – Предраг Суботић – сведочи наредник Света Филиповић. Као четничку одмазду за ову немачку акцију поклани су или стрељани сви заробљеници чији се број разликује у односу на постојеће изворе.

Из горе наведеног је јасно да се извештаји Недићеве СДС команде у Крагујевцу разликују од немачког извештаја по питању броја погинулих и заробљених четничких противника што за нас у овом случају није ни битно. Оно што нас овде интересује и у чему се слажу и недићевски и немачки извештаји као и сведочења четника и мештана јесте да су варошицу спалили баш немачки есесовци и то као одмазду за баш четнички напад на баш немачку постају у самом центру варошице. Дакле, прво четници Драже Михаиловића (и то елитна јединица Горске краљеве гарде) напада Немце а затим Немци врше потеру за четницима уз одмазду над цивилима због четничке герилске акције. Другим речима, за режимску партизанску послератну историографску пропаганду би било све у реду поводом овог догађаја под условом да су на терену били партизани уместо четника. С обзиром да није било тако и с обзиром да се ова „флека“ некако морала официјелно отстранити на сцену ступа фалсификаторско-„феноменолошка“ методологија победничке стране.

Наиме, деведесетих година прошлог столећа, када је Влада уједињене Немачке почела да исплаћује ратну отштету потомцима јеврејских жртава холокауста на простору под окупационом управом нацистичке Немачке, ћерка горе споменуте Роксанде Грујић, као очевидац наведених догађаја у Страгарима, се обратила властима у Србији поводом покретања поступка код немачке стране за исплату ратне штете. У намери да поднесе на увид конкретну архивску документацију обишла је све крагујевачке архиве у којима су јој рекли да грађа о паљењу Страгара не постоји. Другим речима, варошица Страгаре није никада запаљена у току Другог светског рата (што није тачно из горе наведених докумената који постоје у крагујевачким архивима). У недостатку крагујевачке архивске грађе, сведок је ипак успео да се домогне једног архивског документа у вези са паљењем Страгара у Војно-историјском институту ЈНА у Београду. Документ *дословце* гласи као што га наводимо у доњем тексту са свим архивским регистарским ознакама овако:
[1]

S-W-263

„Драги много поштовани Чика Дражо,

Пре свега извините што Вам морам овако да пишем, али као Србин и национални борац од првих дана са Вама за спас српског народа, морам и сматрам за дужност да Вам ово напишем. Реч је о Горској Гарди, и Г, Калабићу.

1.- Вар. Стагаре упалили су зато што су од првог до последњег били сви пијани. То је било прво дело Калабића, чим је ступио на тло своје територије. А сад због њихова пијанчења, и лудих глава испашта јадан напаћени српски народ. В Сваки дан кулуче обадва среза, и ништа не могу да учине опет. Што је за најгоре исекоше сву државну и Манастирску, и општинску шуму Рудника. Народ кука и плаче, вапије за помоћ.

2. - Од целокупног бр. стања које су поклали 50 % су невине жртве. Знам да се подносе извештаји да су поклани као кривци.

3. - Народ када чује да четници долазе у село више се плаше него када долазе Немци, Бугари, Арнаути; и свака друга вера. Јер Они сви кад долазе ако треба неко да се тера или убије они отерају или убију, али ови пребију да после три дана мора дотична особа да умре. Навешћу Вам само један случај, а таквих случајева има доста. Калабић лично пребио је у селу Љубичеву, три човека и једну девојку који су после четири дана помрли Нису били у ствари криви ништа. Знам да ће Вам поднети извештај да су уствари криви. Даклем то историја човечанства није запамтила. Народ се чуди чија је то војска и за кога Калабић ради, кад су ти људи од памтивека националисти.

4. - Од свих официра, подофица, каплара и редова, незна се који је већи бекрија наравно да Итедант Буца предњачи, А од блуднира Медић, Ера и Ника Павловић, само што Ера вата ларму и он то из анулира кад је у питању Он. Наиме, готово сваки официр Горске Гарде довео је по једну швалерку на свој реон и каже да му је вереница. На све ово можете да појмите шта каже народ.

5. - Калабић ни један оброк не једе без печења.

6. - Воде борбу са партизанима они им се увек извуку, они после зађу по селима и покољу онај невине народ, и поднесу извештај како су у борби нанели губитке партизанима. Стварно да северни део орашачког среза имају доста присталица за партизане, али грешни народ зашто су наши нису хтели да раде. Ево јужни део орашачког среза где је радио онај поднаредник Пећанчев војвода, савршени су људи. Они га запалише, тако да сад све навија за партизане спорад овакве тактике рада.

7. – Могу вам само рећи то да народ псује мајку Краљу, Вама-Дражи и свима редом, кад је оваква Гарда каква је та друга војска. И подвлачим да је народ јако огорчен и намам израза како да се изразим колико народ вапије з а помоћ.

7. – О томе свему требао бих да Вас пуковник Симић извести, али о њему он х се имало писати доста.

8. – Кажем Вам да је ово цела истина и да није лаж и интригирање. Ја сам официр у Калабића штабу, мени је врло добро али не могу да гледам да се пати грешни српски народ. У осталом питајте све Калабићеве суседне команданте корпуса, исто ће Вам рећи. Ја Вас драги чича Дражо разумем где сте и у каквој ситуацији налазите, али ипак предузмите било какве мере, јер овакакав рад Калабића, већа је пропаганда за партизане него што је и они сами имају. Треба да ме разумете,

3. новембра 1943 год,

положај
До гроба Вам одан, Ваш,

(потпис)

[печат латиницом: Војно-историјски институт Југословенске народне армије, Архива непријатељских јединица, Бр. рег. 471, к. 118]“

За све оне који су већ из неког разлога „раскрстили“ са питањем ко је био ко у Другом светском рату, бар на простору овоземаљске Србије, наведен документ који се уредно чува у једном од државних архива представља апсолутно „аутентичну“ архивску грађу којом се „доказује“ сва морално-професионално-патриотска изопаченост „алкохолисаних и од печења набреклих Михаиловићевих четника“. Дакле, након читања овог „документа“ свима би требало да буде коначно појашњено зашто „Србин радо иде у партизане“ а не у четнике. Ипак, из горе наведеног преписа „документа“ се јасно види, и поред свих уредно прикачених архивско-регистрационих ознака, да се ради о чистом фалсификату јер једноставно не постоји на документу име и презиме пошиљаоца да не говоримо о формалним пропустима типа „Чика“ Дражо уместо „Чича“ Дражо, итд. Аутентичност овог невалидног и нерелевантног „документа“ се једноставно мора одбацити из најмање три разлога: 1) са техничке стране је апсолутно неприхватљив као аутентично-истинит обзиром да име пошиљаоца не постоји док се „пошиљаочев“ потпис може свести на хијероглифе из којих је потпуно нејасно име или/и презиме онога ко „шаље“ документ у виду писма; 2) сви други горе наведени документи који говоре о потпуно другачијем развоју догађаја су потпуно валидно-релевантни са техничке тачке гледишта јер садрже потписе, имена и печате особа и институција који су их издале; и 3) сведочења самих Страгараца поводом овог немилог догађаја су у потпуној опречности са наведеним садржајем „документа“. Дакле, ради се о класичној форми потуреног „документа“ у фајлове „непријатељске“ стране након рата којима се требало формално „доказати“ ко је био ко у току рата. Ову врсту „докумената“ су очито могли да добију редовним поступком сви „овоземаљски смртници“ од стране званичних државних органа. За она друга права документа ипак је требало имати петљу доћи до њих.

На крају, што се тиче правог разлога четничког напада на варошицу Страгаре постоји извештај Николе Калабића послат капетану Тодоровићу а то су биле жалбе локалних сељака на немачке пљачке и реквизиције пшенице која се транспортовала у Немачку (Б. Тодоровић, „Последњи рапорт“, стр. 350–351).

---

[1] [i] Скениран документ се може наћи на овом линку: http://i916.photobucket.com/albums/ad1/vsotirovic/Srbija/PamfletVIM-1.jpg